

KAMU VE ÖZEL HASTANELERDE GÜVENLİK ÖNLEMLERİNİN DURUMU*

Yard. Doç. Dr. Ülku BAYKAL
Bil. Uzm. Dilek YILDIRIM
Bil. Uzm. Serap SÖKMEN

I.Ü. Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu

ÖZET

Araştırma, hemşirelikte yönetim dersi uygulama alanı olarak belirlenen özel, üniversite, devlet ve SSK hastanelerinin Türk Standartları Enstitüsü'nün bina, tesisat ve güvenlik hizmetleri ile ilgili standartlarına göre yeterliliğini ortaya koyarak, yataklı birimlere olan yansımaları değerlendirmek amacıyla tanımlayıcı olarak gerçekleştirilmiştir.

Çalışmanın evrenini, İstanbul ili Avrupa yakasında bulunan 100 yataklı ve üstü hastaneler oluşturmakta olup, 2000-2001 yıllarında hemşirelikte yönetim dersi uygulamasına çıkılan ve izin alınan 9 hastane örnekleme alınmıştır. Veri toplama iki aşamada gerçekleştirilmiştir. Öncelikle kurumların bina, tesisat ve güvenlik hizmetlerinin durumunu değerlendirmek amacıyla TSE'nin geliştirdiği, 43 kriter ve alt kriterlerden oluşan standartlar kullanılmış ve hastanelerin yetkili birimleri tarafından cevaplandırılması istenmiştir.

Yataklı birimlerin güvenlik önlemlerini ve hemşirelik bakımının güvenliğini değerlendirmek amacıyla literatür desteği ile hazırlanan, 81 sorudan oluşan bir veri toplama formu kullanılmıştır. Veriler bilgisayar ortamında yüzdeler, Kruskal Wallis, ANOVA ve Tukey testlerinden yararlanılarak analiz edilmiştir.

TSE'nin standartları doğrultusunda hastaneler analiz edildiğinde özel hastanelerin bina tesisat ve güvenlik hizmetlerinin diğer hastanelerden daha iyi olduğu saptanmıştır. Yataklı birimlerdeki güvenlik önlemleri bir bütün olarak değerlendirildiğinde de benzer şekilde, özel hastanelerin, devlet-SSK ve üniversite hastanelerine göre daha iyi olduğu, özel hastaneler ile diğerleri arasında ileri derecede anlamlı farklılığın olduğu ($P < 0.001$) ancak, hemşirelik bakımının güvenliği konusunda farklılığın görülmediği ($P > 0.05$) belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hastane, Güvenlik, Risk Yönetimi, Hemşirelik

* 2. Uluslararası ve 9. Ulusal Hemşirelik Kongresi 7-11 Eylül 2003'te poster olarak sunulmuştur.

SUMMARY

The Condition of Security Provisions in the Public and Private Hospitals

This descriptive study aims to reveal the adequacy (current situation) of the private, university, state and social security hospitals, which are defined as the application areas of management in nursing lecture, in relation to the accordance of the standards of building, infrastructure and security provisions defined by the Turkish Institute of Standards, and to evaluate the reflection of these standards to the bedded units.

The scope of the research covers hospitals that are located in the European region of Istanbul and which have bed capacities of 100 or above. Hospitals visited for management applications are included in the exemplification. Of the hospitals that permissions were received of; 2 are university hospitals, 1 is state, 1 is social security and 5 are private hospitals. Data were gathered in two stages. Initially, standards of 43 criteria and sub-criteria developed by TSE were used to evaluate the condition of the building, infrastructure and security provisions of the hospitals and authorized units of the hospitals were asked to answer the questions.

A data gathering form of 81 questions developed in the light of the literature was utilized to evaluate the security measures of the bedded units and the nursing care. Data were evaluated via SPSS software, using percentage, Kruskal Wallis, ANOVA and Tukey tests.

The analysis of the hospitals based on TSE standards revealed the following results: buildings, infrastructures and security services of the private hospitals are better than other hospitals. When the security provisions of bedded units are examined as a whole, it was seen that private hospitals had better security provisions when compared to state-SSK and university hospitals, and that there was a statistically significant difference of high degree between private hospitals and other hospitals ($p < 0.001$), while any difference in relation to the nursing care between hospitals was not observed ($p > 0.05$).

Key words: Hospital, Security, Risk Management, Nursing

GİRİŞ

Güvenlik sözlük anlamıyla, tehlikenin bulunmaması hali, emin ve rahat olma durumunu ifade eder. Genel olarak güvenlik, toplumun maddi ve manevi düzenini sağlamak ve korumak anlamına gelmektedir (Büyük Türk Sözlüğü, 1980).

Olağanüstü durum ve felaketlerin nitelikleri çok farklı olmakla birlikte hastanelerin en önemli sorumluluğu her an felaket yaşanabileceği olasılığına karşı hazırlıklı olmaktır. Hastaneler, çalışanlar, hizmet alanlar ve yakınları gibi yoğun insan gruplarının bulunduğu ortamlardır. Bu nedenle, olağanüstü durumlarda hem kendi iç işleyişini ve güvenliğini koruyup, sürdürmek; hem de dışarıdan gelebilecek hizmet taleplerine yanıt vermek zorundadırlar. Bu durumlarda hastanelerin faaliyetlerini aksatmadan sürdürmesi toplumsal huzur ve moral açısından oldukça önemlidir (Başkurt 2001, Kazanamaz 2003, Fahlgren, Drenkard 2002).

Hastanelerdeki acil durumlara müdahale edebilmek, tehlikelerden uzak kalmak, daha güvenli bir ortam yaratmak veya kayıplara yol açmamak için önceden hazırlık yapılmalı ve acil durum veya afetlere karşı planlar oluşturulmalıdır (Taylor 2002). Ancak, ülkemizde bir çok hastanenin acil/afet planlarının olmadığı ve var olanların da düzenli tatbikatlarının yapılmadığı ortaya konmuştur (Abaan, 1996).

Hastanelerin kendi yapısına en uygun acil durum planını kendisinin geliştirmesi gerekmekte olup, bu planlamada dikkate alınacak ana başlıklar: yangın, elektrik şebekesi, buhar kazanı, ısıtma, havalandırma, su sistemi, su arıtma sistemi, atıkların imhası, gerekli malzemeler, haberleşme ve kayıt sistemleri, bilgisayar sistemleri, alarm sistemleri, bakım kalitesi, tıbbi hatalar, komplikasyonlar, genel güvenlik ve sivil savunma hizmetleri gibi hizmetler olmalıdır (Kurt 1999, Ülgen 1999, Akkaya 1996).

Ayrıca, hastanelerde özellikle bina ve tesisat ile ilgili aksaklıkların olmaması açısından hastanelerin planlaması, tasarlanması aşamasından başlayarak, hastanelerin yapımı ve sistemlerin yönetilmesi aşamasına kadar sağlık personelinin yanı sıra diğer disiplinlerden, mühendisler, mimarlar, finansçılar vb. destek alınması, ortak çalışmaların yapılması gereklidir. Ancak hastanelerimizin bir çoğunda buna uyulmadığı ve güvenlik önlemleri açısından hastanelerimizin istendik durumda olmadığı, özellikle kamu hastanelerinin bu konuda eksikliklerinin olduğu söylenebilir. Geleneksel yönetimin benimsendiği hastanelerdeki yöneticiler ise, çoğu kez güncelliğini yitirmiş olan güvenlikle ilgili yerli mevzuatı uygulamaya çalışmakta, kendilerini geliştirmek ve iyileştirmek çabasına girmemekte, uluslar arası standartları dikkate almamaktadırlar.

Konuyla ilgili yerli literatür incelendiğinde, bu konuda bir araştırmaya rastlanmamış ancak bazı makalelerde konunun öneminin vurgulandığı görülmüştür. Bu nedenle, araştırma verileri bu konuda yapılmış ilk araştırma olması açısından önem taşıırken, verilerin tartışılmasında da sınırlılıklar yaşanmıştır.

ARAŞTIRMANIN AMACI

Çalışma, hemşirelikte yönetim dersi uygulama alanı olarak belirlenen özel, devlet ve SSK hastanelerinin Türk Standartları Enstitüsü (TSE)'nün bina, tesisat ve güvenlik hizmetleri ile ilgili standartlarına göre yeterliliğini (mevcut

durumunu) ortaya koyarak, yataklı birimlere olan yansımaları değerlendirmek amacıyla tanımlayıcı olarak gerçekleştirilmiştir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın evrenini, İstanbul ili Avrupa yakasında bulunan 100 yatak ve üstü hastaneler oluşturmaktadır. Araştırma örneklemini ise, 2000-2001 eğitim- öğretim döneminde hemşirelikte yönetim dersinin uygulama alanları olan iki üniversite, bir devlet, bir SSK ve beş özel hastane olmak üzere toplam dokuz hastane oluşturmuş ve bu hastanelerden gerekli resmi izinler alınarak veriler toplanmıştır.

Veri toplama aracı olarak hastanelerdeki “bina, tesisat ve güvenlik hizmetleri” nin genel durumunu ortaya koymak için TSE’nin geliştirmiş olduğu standartlar kullanılmıştır (TSE 1997). Kullanılan veri toplama aracı, hastane tepe yönetimlerine (başhekimlik, hastane direktörü vb.) verilerek, her hastanenin yetkili kişileri tarafından (hastane müdürü, idari amirleri, güvenlik mühendisleri vb.) cevaplandırılması sağlanmış, 9 hastaneden veri toplanmıştır. Veri toplama aracında bina, tesisat ve güvenlik hizmetleri ile ilgili olarak TSE’nin belirlemiş olduğu standartlar; hedef ve amaçlarla ilgili kriterler (3 kriter), organizasyon ve idare ile ilgili kriterler (5 kriter), yönetim ve kadro teşkili ile ilgili kriterler (4 kriter) bina, tesisat ve korunmaları ile ilgili kriterler (10 kriter), politika ve prosedürler ile ilgili kriterler (4 kriter), güvenlik programı ile ilgili kriterler (7 kriter), eğitimle ilgili kriterler (6 kriter), kalite güvence ile ilgili kriterler (4 kriter) olarak 43 kriter ve bunlarla ilgili alt kriterler olmak üzere toplam 172 kriter sorgulanmıştır. Kriterlerin değerlendirilmesi *yeterli* (2), *kısmen yeterli* (1) ve *uygun değil* (0) şeklinde yapılmıştır.

Hastanelerin genel bina tesisat ve güvenlik hizmetlerinin dışında, yataklı birimlere özgü güvenlik önlemlerini ve hemşirelik bakımının güvenliği ile ilgili mevcut durumu incelemek için, araştırmacıların literatür desteği ile hazırlamış oldukları veri toplama aracı kullanılmıştır.

Yataklı birimlerin güvenlik önlemleri için geliştirilen araç, birimin genel güvenlik önlemlerini incelemek için, gözleme dayalı 23 soru, hasta ünitesindeki güvenlik önlemlerini belirlemek için gözleme dayalı 32 soru ve hastalarla görüşmeye dayalı 17 soru ve hemşirelik bakımının güvenliğini sorgulayan 9 soru olmak üzere toplam 81 sorudan oluşmuştur. İkinci aşamadaki soruların değerlendirilmesi *evet* (2), *kısmen* (1) ve *hayır* (0) şeklinde yapılmıştır.

Birimlere ait veriler, genel güvenlik önlemlerinin araştırıldığı hastanelerde (hemşirelikte yönetim dersi uygulaması yapılan 9 hastane ve bunlara bağlı 39 birimde) ve aynı dönemde, hemşirelikte yönetim dersi öğrencileri tarafından toplanmıştır. SSK ve devlet hastanelerinin sayısal yetersizliği nedeniyle bu hastanelerden elde edilen veriler birlikte değerlendirilmiştir.

Veriler, bilgisayar ortamında yüzdellik, Kruskal Wallis, ANOVA ve Tukey istatistik yöntemlerle analiz edilmiştir.

BULGULAR VE TARTIŞMA

I. Hastanelerin Genel Güvenlik Önlemleri İle İlgili Bulgular

TSE'nin hastane geneliyle ilgili belirlemiş olduğu bina, tesisat ve korunmayla ilgili kriterlerin tümü (172 kriter) değerlendirildiğinde, hastaneler arasında anlamlı farklılığın olduğu ($p<0.05$), her bir hastane grubunun puan ortalamaları incelendiğinde ise, özel hastanelerin puan ortalamasının ($x=259.8$) diğer hastanelerden (Üniversite $x=181.5$; Devlet-SSK $x=150.5$) yüksek olduğu saptanmıştır.

Hastanelerin genel güvenlik önlemleri ile ilgili bulgular Tablo 1'de gösterilmiştir. TSE'nin belirlemiş olduğu sekiz ana kriter başlığındaki 43 kriter ve onların alt kriterleri olmak üzere 172 kritere, araştırma örneklemini oluşturan hastanelerin (9 hastane) verdiği yanıtlar Kruskal-Wallis testi ile analiz edilmiştir (Tablo 1).

Hedef ve amaçlarla ilgili kriterlere verilen yanıtlar hastanelerle karşılaştırıldığında anlamlı farklılığın olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$).

Benzer şekilde organizasyon ve idare ile ilgili kriterlerde de hastaneler arasında anlamlı farklılığın olduğu saptanmıştır ($p<0.05$).

Tablo 1 incelendiğinde; TSE'nin bina, tesisat ve korunmayla ilgili getirdiği standartlar; yönetim ve kadro oluşturma, bina, tesisat ve korunmaları, politika ve prosedürler, güvenlik programı, eğitim ve kalite güvence alt kriterleri ile hastaneler arasında yapılan karşılaştırmanın ise anlamlı farklılık oluşturmadığı bulunmuştur ($p>0.05$).

Tablo 1. TSE'nin Bina Tesisat ve Güvenlik Hizmetleri İle İlgili Kriterlerinin Kurumlarla Karşılaştırılması (N=9 Hastane)

KRİTERLER	Kriter sayısı	Maximum Puan	X	SS	X ² _{K-W}	P
1. Hedef ve amaçlarla ilgili kriterler	4	8	6.11	2	7.193	0.027*
2. Organizasyon ve idare ile ilgili kriterler	6	12	6.44	2	6.136	0.047*
3. Yönetim ve kadro oluşturulması ile ilgili kriterler	6	12	9.00	2	2.274	0.321**
4. Bina, tesisat ve korunmaları ile ilgili kriterler	45	90	45.88	2	6.588	0.837**
5. Politika ve prosedürler ile ilgili kriterler	11	22	12.11	2	2.693	0.260**
6. Güvenlik programı ile ilgili kriterler	87	174	124.66	2	5.040	0.080**
7. Eğitim ile ilgili kriterler	10	20	13.88	2	1.277	0.528**
8. Kalite güvence ile ilgili kriterler	13	26	14.55	2	1.029	0.598**
Toplam	172	344	218.11	2	6.533	0.038*

*p<0.05 **p>0.05

Hastanelerin genel güvenliği ile ilgili olarak Tablo1'de ana kriter başlıkları verilen TSE standartları ile ilgili bulgular bir bütün olarak değerlendirildiğinde; hedef-amaçlar ve organizasyon- idare ile ilgili kriterlerde özel hastanelerin daha iyi durumda olduğu, diğer kriterlerde ise benzer durumda oldukları söylenebilir. Ayrıca toplam kriter puanları ele alındığında da özel hastanelerin kamudan daha yüksek puan aldıkları ve anlamlı bir farklılık oluşturduğu, yani özel hastanelerin genel güvenlik önlemleri açısından kamu hastanelerinden daha iyi olduğu ifade edilebilir.

II. Yataklı Birimlerin Güvenlik Önlemleri İle İlgili Bulgular

Yataklı birimlerin güvenlik önlemleri ile ilgili veriler dört ana başlıkta gruplandırılarak; birimin genel güvenliği, gözleme dayalı hasta ünitesinin güvenliği, görüşmeye dayalı hasta ünitesinin güvenliği ve hemşirelik bakımının güvenliği şeklinde Tablo 2’de ele alınmıştır.

Tablo 2: Yataklı Birimlerdeki Güvenlik Önlemlerinin Kurumlara Göre Dağılımı (N=39)

	Birimin genel güvenliği				Hasta ünitesinin güvenliği (gözlem)				Hasta ünitesinin güvenliği (görüşme)				Hemşirelik bakımının güvenliği			
	X	SD	Min	Max	X	SD	Min	Max	X	SD	Min	Max	X	SD	Min	Max
Üniversite (n:16)	42.2	6.19	32	53	62.7	5.54	50	74	40.8	4.24	32	47	22.1	2.06	18	25
Devlet-SSK (n:9)	44	6.18	35	55	66.2	10.8	53	86	40	5.74	33	50	22.8	1.69	21	25
Özel (n:14)	50.7	6.16	35	59	78.9	7.48	59	90	46.2	4.44	36	51	22.8	1.56	20	25

Birimin genel güvenlik önlemleriyle ilgili olarak elde edilen sonuçlar analiz edildiğinde (Tablo 2), özel hastanelerin puan ortalamasının ($x=50.7$) üniversite ($x=42.2$) ve devlet-SSK hastanelerinin puan ortalamalarına ($x=44$) göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Yataklı birimlerin genel güvenlik önlemleriyle ilgili verilere istatistiksel analiz uygulandığında, özel ile üniversite hastaneleri arasında ileri derecede anlamlı farklılığın ($P<0.01$), özel ile devlet-SSK hastaneleri arasında da anlamlı farklılıkların olduğu saptanmıştır ($P<0.05$). Bu bulgular, yataklı birimlerin genel güvenlik önlemleri açısından üniversite hastanelerinin daha olumsuz koşullarda olduğunu düşündürmektedir.

Hasta ünitesinin güvenliği ile ilgili puanlar incelendiğinde, gözleme dayalı olan puanların, hastayla görüşme yapılarak elde edilen puanlardan fazla olduğu görülmektedir. Bu bulgu hasta ünitesinin güvenliği konusunda hasta beklentilerinin yüksek olduğunu düşündürmektedir. Hasta ünitesindeki güvenlik önlemlerinde özel hastanelerin puanlarının (gözlem puanı ($x=78.9$); görüşme puanı ($x=46.2$)) devlet ve üniversite hastanelerine göre daha yüksek olduğu

belirlenmiştir. Bu bulgular üniversite ve devlet hastanesindeki hastaların, hizmet aldıkları hastanelerdeki güvenlik önlemlerini özel hastanelerdeki hastalara göre daha yetersiz gördükleri şeklinde değerlendirilebilir.

Hasta ünitesinin güvenlik önlemleriyle ilgili veriler kurumlarla karşılaştırıldığında özel hastaneler ile devlet-SSK ve üniversite hastaneleri arasında ileri derecede anlamlı farklılığın olduğu ($P < 0.01$) saptanmıştır.

Hemşirelik bakımının güvenliği ile ilgili bulgular ele alındığında, tüm kurumların puanlarının birbirine yakın değerlerde olduğu ve bu nedenle ileri istatistiksel analizde üniversite, devlet-SSK ve özel hastaneler arasında bir farklılığın olmadığı ($P > 0.05$) belirlenmiştir. Bu bulgu, hemşirelik bakımının güvenliği konusunda özel ve kamu hastanelerindeki uygulamaların benzer olduğunu düşündürmektedir.

Tablo 3: Yataklı Birimlerdeki Güvenlik Önlemlerinin, Kurumlara Göre Ortalama Puanlarının Toplam Dağılımı (N=39)

Kurumlar	N	X	SD	Minimum Puan	Maksimum Puan
Üniversite	16	168.53	9.56	154	188
Devlet-SSK	9	174.55	19.78	155	216
Özel	14	198.78	14.58	152	216
Toplam	39	181.10	19.66	152	216

Üniversite, devlet-SSK ve özel hastanelerin yataklı birimlerinden elde edilen toplam puanların dağılımı Tablo3'te incelendiğinde; özel hastanelerin puanlarının en yüksek ($x = 198.78$) üniversite hastanelerinin puanlarının en düşük ($x = 168.53$) olduğu görülmektedir.

Kurumlar arasında yapılan ileri istatistiksel analizde ise, özel hastaneler ile devlet-SSK ve üniversite hastaneleri arasında çok ileri derecede anlamlı farklılığın olduğu saptanmıştır ($P < 0.001$).

Yataklı birimlerdeki güvenlik önlemleri bir bütün olarak değerlendirildiğinde; özel hastanelerin, devlet-SSK ve üniversite hastanelerine göre güvenlik önlemleri açısından daha iyi olduğu söylenebilir.

Hastanelerin Bina Tesisat ve Güvenlik Hizmetleri ile ilgili bulgularda devlet-SSK hastanelerinin en yetersiz olduğunun belirlenmesine karşın, yataklı birimlere yansması ile ilgili bulgularda daha iyi olduklarıyla ilgili değerlerin elde edilmesinde, özellikle SSK hastanelerinde ISO kalite belgesi alma çalışmaları sırasında hizmete yansıyan iyileşmelerin olduğunu düşündürmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

TSE'nin belirlediği hastanelerin bina, tesisat ve korunmaları ile ilgili kriterler ele alındığında, özel hastanelerin puan ortalaması kamu hastanelerinden yüksek olduğu ve yapılan istatistiksel karşılaştırmanın anlamlı olduğu ($p<0.05$) saptanmıştır.

Yataklı birimlerin güvenlik önlemleriyle ilgili olarak gözlem ve sorgulamaya dayalı elde edilen bulgular incelendiğinde, birim genelinde özel hastanelerin ($x=50.7$), devlet-SSK hastaneleri ($x=44$) ve üniversite hastanelerinden ($x=42.2$) daha yüksek puan aldığı ve yapılan karşılaştırmada anlamlı farklılığın olduğu ($P<0.05$) saptanmıştır. Hasta ünitesinin güvenliğiyle ilgili bulgularda ise, benzer şekilde özel hastanelerin daha iyi durumda olduğu ve istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulundu ($P<0.05$) saptanmıştır. Hemşirelik bakımının güvenliği ile ilgili tüm kurumların puanlarının birbirine yakın olduğu ve karşılaştırmada anlamlı farklılığın olmadığı ($P>0.05$) belirlenmiştir.

Sonuç olarak, özel hastanelerin hastane genelindeki ve yataklı birimlerdeki güvenlik önlemleri açısından daha yeterli durumda olduğu söylenebilir. Elde edilen bulgular doğrultusunda aşağıdakiler önerilebilir.

- TSE'nin belirlediği bina tesisat ve güvenlik hizmetleriyle ilgili standartları, tüm hastanelerin kendi kendini değerlendirmelerinde ve yetersizliklerini belirlemede bir rehber olarak kullanmaları,
- Hastane yönetimlerinin güvenlik önlemlerine büyük önem vermeleri, güvenlik hizmetlerinin amaç, hedeflerini oluşturmada, gerekli örgütlenmeyi gerçekleştirmede ve oluşturulan sistemin korunmasında ve sürekliliğinin sağlanmasında, mevzuatın üstünde sorumluluk üstlenmeleri, özellikle kalite kriterlerini esas almaları,

- Hemşirelik hizmetleri yöneticilerinin ise, hemşirelik bakımının güvenceye alınmasıyla ilgili kriterlerin yerine getirilmesinde daha titiz davranmaları gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Abaan S (1996) Hastanelerde Acil Durumlarla Başetmede Hemşirenin Sorumlulukları, Ed: Uyer, G.Hemşirelik Hizmetleri Yönetimi El Kitabı, Birlik Ofset, İstanbul.
- Akkaya G (1996) Hastanelerde Güvenlik Hizmetlerinin Örgütlenmesi ve Yönetimi Ve Bir Grup Hastanenin Güvenlik Sistemlerinin İncelenmesi ve Karşılaştırılmasına Yönelik Bir Araştırma, İ.Ü. İşletme Fakültesi, Hastane ve Sağlık Kuruluşları Yönetimi ABD, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Başkurt S (2001) Balıkesir İl ve İlçelerinde Sağlık Bakanlığına Bağlı Hastanelerin Olağanüstü Olaylara Karşı Hazırlık Durumlarının İncelenmesi, *Modern Hastane Yönetimi Dergisi*, 5(1). 14-18.
- Büyük Türk Sözlüğü (1980), Hayat Yayınları, İstanbul.
- Fahlgren T L Drenkard K. N. (2002) Healthcare System Disaster Preparedness, Part 2, The *Journal of Nursing Administration*, 32 (10); 531-537.
- Kazanamaz Z T (2003) Sağlık Yapılarında Aydınlatma, *Modern Hastane Yönetimi Dergisi*, 7(1): 14-23.
- Kurt D (1999) Risk Management and Quality Improvement, *Hospital Topics*, (77); 27.
- Taylor, M. (2002) Maximum Security, *Modern Healthcare*, 32(46) - 36-40
- Ülgen Y (1999) Sağlık Kuruluşlarında 2000 Yılına Hazırlık, *Modern Hastane Yönetimi Dergisi*, 3 (7): 30-34
- (1997) Hastanelerde Bina Tesisat ve Güvenlik Önlemleri İle İlgili Standartlar” Türk Standartları Enstitüsü, İstanbul.